

Epidemiologische gegevens en gegevens over de door de instelling genomen maatregelen (vaccinatie, cohortverpleging) werden verzameld middels vragenlijsten.

De eerste resultaten afkomstig uit deze gegevensverzameling zullen worden gepresenteerd.

WORKSHOP: GEZOND GEDRAG 4

Voorzitter prof. dr. J. Brug

Bevordering van gezonde eetgewoonten in scholen

Pro Children: Promoting and sustaining health through increased vegetable and fruit consumption among European schoolchildren

Wind M., J. Brug

Erasmus MC, Afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg

E-mail: m.wind@erasmusmc.nl

Kinderen eten steeds minder groenten en fruit, terwijl het eten van voldoende groenten en fruit een beschermende werking heeft op de gezondheid. In veel Europese landen is die afname in consumptie te zien. Daarom vindt in Noorwegen, Nederland en Spanje een interventiestudie plaats die gericht is op het verhogen van de consumptie van groenten en fruit onder 10-11 jarige kinderen en hun ouders.

De interventie loopt van oktober 2003 tot april 2004 en bestaat uit verschillende componenten die inspelen op determinanten van de groente- en fruitconsumptie van kinderen en ouders. Deze determinanten zijn bepaald aan de hand van een literatuurstudie en kwalitatief onderzoek onder leerlingen, ouders en docenten. Hieruit bleek dat met name smaak, beschikbaarheid en ouders van invloed zijn op de consumptie van groenten en fruit. Daarom wordt twee maal per week hapklare groente en fruit uitgedeeld in de klas. Ook kunnen de leerlingen een groente- en fruittest invullen op de computer waarna ze een persoonlijk advies krijgen dat inspeelt op de eigen consumptie en thuissituatie. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van lesmateriaal dat inspeelt op kennis, houding, smaakvoorkeuren en sociale invloeden. Ouders worden middels nieuwsbrieven en huiswerkopdrachten bij de interventie betrokken.

Aan het onderzoek doen 24 Rotterdamse basisscholen mee. De scholen zijn op basis van randomisatie ingedeeld in een interventiegroep en een controlegroep.

Effectmeting vindt plaats aan de hand van schriftelijke vragenlijsten. In 5 landen is een betrouwbaarheidsstudie gedaan onder 226 kinderen (interne consistentie >.60). Hieruit bleek dat psychosociale en omgevingsdeterminanten van groenten en fruitconsumptie onder kinderen goed te meten zijn. Aan de voormeting die heeft plaatsgevonden in september 2003 namen ruim 550 kinderen en 500 ouders deel. Twee nametingen volgen in mei 2004 en mei 2005.

Om meer inzicht te krijgen in de haalbaarheid en toepasbaarheid van implementatie van de interventie vindt een procesevaluatie plaats.

Schoolgruiten

Van der Ham E.,¹ B. Breedveld,² J. Brug³

¹ Productschap Tuinbouw

² Voedingscentrum

³ Erasmus MC, Afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg

E-mail: e.vanderham@tuinbouw.nl

SchoolGruiten is een voorlichtingsprogramma met als onderdeel het verstrekken van groenten en fruit op basisscholen in Nederland. Het programma behelst tevens uitgebreid lesmateriaal, video's en een internetsite. Jongeren (4-21 jaar) eten de laatste jaren steeds minder groenten en fruit. Op dit moment eten zij nauwelijks de helft van de hoeveelheid die wordt aanbevolen.

SchoolGruiten is een initiatief van het Ministerie van VWS, Stichting Voedingscentrum Nederland en AGF Promotie Nederland. De financiers zijn het Ministerie van VWS en het Productschap Tuinbouw. Het SchoolGruiten-programma loopt drie jaar en is in maart 2003 van start gegaan, waarin basisscholen uit 7 steden te weten: Den Haag, Leiden, Breda, Dordrecht, Zwolle, Deventer en Almelo meedoen. Gemiddeld doet 70% van de scholen van deze gemeenten mee. In Breda en Dordrecht ligt het percentage boven de 80 procent. Momenteel zijn ongeveer 75.000 schoolkinderen aan het 'gruiten'. Ook 'niet-gruit-scholen' kunnen gebruik maken van de lespakketten.

SchoolGruiten wordt geëvalueerd middels een quasi-experimenteel pre-test posttest controlegroep design. De post-tests zijn gepland op 1 en 2 jaar na de start van de SchoolGruiten interventie. In het onderzoek worden ongeveer 1300 kinderen en hun ouders via schriftelijke vragenlijsten ondervraagd over hun consumptie en over mogelijke determinanten van consumptie, in vier steden in twee regio's.

Het onderzoek richt zich met name op de consumptie van groenten en fruit bij kinderen, in samenhang met de beschikbaarheid en bereikbaarheid van groenten en fruit zowel thuis als in de schoolsituatie.

Uit de resultaten van de voormeting komt naar voren dat kinderen van 9 en 10 jaar gemiddeld op vijf dagen in de week groenten en fruit eten. Zo'n eenderde van deze kinderen eet elke dag groenten en fruit. Voorts blijken allochtone kinderen significant meer groenten en fruit te eten dan autochtone kinderen.

Krachtvoer: evaluatie van een lesprogramma voor 12 tot en met 14 jarige vmbo jongeren om gezonde eetgewoonten te promoten

Martens M.K.,¹ P. van Assema,¹ H. Schaalma,¹ T. Paulussen,² J. Brug³

¹ Universiteit Maastricht, Capaciteitsgroep gezondheidsvoorlichting, Maastricht

² TNO Preventie en Gezondheid, Divisie Jeugd, Leiden.

³ Erasmus MC, Afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg, Rotterdam

E-mail: m.martens@gvo.unimaas.nl

Krachtvoer is een lesprogramma over gezonde voeding voor 12 tot en met 14 jarige vmbo-jongeren. Het programma beoogt dat jongeren meer fruit gaan eten, vaker en beter gaan ontbijten en minder snoep en snacks gaan eten die veel verzadigde vetten bevatten. Krachtvoer is ontwikkeld op basis van een uitgebreide literatuurstudie, overleg met ervaringsdeskundigen en aanvullend onderzoek, waaronder focusgroepinterviews met jongeren zelf. Het programma bestaat uit acht lessen met diverse doe activiteiten door middel van verschillende materialen, zoals werkbladen, een video, een magazine en een website. Het programma is gefaseerd van opzet en die fasering is gebaseerd op een 7-tal zelfmanagement doelen.

Om de effectiviteit en gebruiksvriendelijkheid van het lesprogramma te evalueren zijn 25 scholen geworven en at random toegewezen aan de experimentele conditie (Krachtvoer) of de controle conditie (voortzetting bestaand lesprogramma). Voorafgaand en na afloop van de interventieperiode zijn schriftelijke vragenlijsten afgenomen bij leerlingen met daarin vragen over hun voedingsgedrag, als ook psychosociale en omgevingsdeterminanten van deze gedragingen. Tevens werden gedurende de interventieperiode procesdata verzameld met behulp van logboeken, interviews, observaties en vragenlijsten om na te kunnen gaan of het programma werd geïmplementeerd zoals gepland en hoe de algemene opzet alsmede de diverse onderdelen werden beoordeeld.

De belangrijkste resultaten zijn dat het lespakket redelijk goed is geïmplementeerd en dat het algemene oordeel van docenten positief was. Onderdelen waar docenten minder over te spreken waren werden ook slechter geïmplementeerd. De leerlingen waren gematigd positief over de voedingslessen. Leerlingen in de experimentele conditie vonden de voedingslessen onder andere significant leuker en interessanter dan jongeren in de controle conditie. Tevens spraken de Krachtvoer leerlingen thuis vaker over de voedingslessen dan de jongeren in de controle conditie. Naast uitgebreidere procesresultaten zullen ook de eerste effect resultaten gepresenteerd worden.

Groente en fruit in achterstandswijken

Zadelhoff, W.M. van, J.H. Snel, C.H. Hinlopen
Stichting Voedingscentrum Nederland
E-mail: zadelhoff@voedingscentrum.nl

Het Voedingscentrum is in januari 2002 gestart met een project voor 9-12 jarige schoolkinderen uit achterstandswijken en hun ouders met als doel groente- en fruitconsumptie te stimuleren.

Uit onderzoek blijkt dat er bij deze doelgroep veel gezondheidswinst valt te behalen door het stimuleren van goede voedingsgewoonten.

In samenwerking met GGD Hart voor Brabant, Hulpverlening Gelderland Midden en twee universiteiten zijn hiertoe twee interventies voor de schoolsetting ontwikkeld die op effect zullen worden gemeten en vergeleken. Het gaat hierbij om de methodieken peereducation (voorlichting voor en door de doelgroep) en voedingsadvies-op-maat (persoonlijk afgestemde voorlichting). Dit heeft geresulteerd in de ontwikkeling van vijf videoafleveringen met kinderen in de hoofdrol en een cd-rom met voedingsadvies-op-maat over groente en fruit voor 9-12

jarigen. Ook is er ondersteunend lesmateriaal met 26 lesactiviteiten bestaande uit een lerarenhandleiding en een werkboekje voor de kinderen. Ter versterking van de schoolinterventie zijn er activiteiten ontwikkeld voor buurthuizen: een kinderkookcafé en voor moeders de bijeenkomst Lekker fit!, waarin het proeven van en praten over groente en fruit centraal staat.

De materialen worden zowel in Tilburg als Arnhem getest op school en in het buurthuis. Beide steden zijn hiervoor in vijf wijken verdeeld. Eén wijk werkt met de video, één wijk met de cd-rom en één wijk met een combinatie van beide. Daarnaast gebruiken de interventiescholen het ondersteunende lesmateriaal. Er zijn twee controlewijken. In één wijk werken de scholen met alleen het ondersteunende lesmateriaal, in de andere wijk vinden geen activiteiten plaats.

In de effectevaluatie wordt onderzocht wat de effecten zijn op de determinanten kennis, bewustwording, attitude (vooral smaakvoorkeuren) en eigen effectiviteiten (vooral vraag- en onderhandelvaardigheden). In de procesevaluatie wordt onderzocht hoe de verschillende activiteiten zijn verlopen. In totaal zijn 2000 leerlingen uit de groepen 5 t/m 8 betrokken bij het onderzoek.

Het project wordt gesubsidieerd door Zorg Onderzoek Nederland en loopt 3,5 jaar.

PRESENTATIES: JEUGD EN GEZONDHEID 3

Voorzitter mr. N. Wytzes

Methodiek voor de ontwikkeling van JGZ-standaarden

Wagenaar-Fischer M.M., F.J.M. van Leerdam, J.A. de Wilde
TNO Preventie en Gezondheid
E-mail: MM.Wagenaar@pg.tno.nl

In 1995 hebben zowel de LVT als GGD Nederland landelijke conferenties gehouden onder leiding van TNO PG. De conclusie van beide conferenties luidde: standaarden zijn dringend noodzakelijk. Het ministerie voor VWS heeft vervolgens subsidie verleend aan een onderzoek naar de methodiek voor het ontwikkelen van standaarden. Een standaard is een evidence-based richtlijn voor een systematisch preventie programma dat ontwikkeld is voor en door professionals in de Jeugdgezondheidszorg. In de Jeugdgezondheidszorg gaat het om de methode van onderzoek van kinderen en criteria voor verwijzing en controle. De standaard beschrijft wat gedaan moet worden na de verwijzing. De methodiek is in 1998 ontwikkeld. Sindsdien zijn drie standaarden tot stand gekomen: JGZ-standaard vroegtijdige opsporing van gehoorstoornissen 0-19 jaar, JGZ-standaard Vroegtijdige opsporing visuele stoornissen 0-19 jaar en JGZ standaard methodiek onderzoek scoliose. Op dit moment wordt gewerkt aan de Standaarden vroegtijdige opsporing van congenitale hartafwijkingen en aan de standaard secundaire preventie kindermishandeling. Het ministerie van VWS heeft toegezegd dat er 20 standaarden gemaakt en geïmplementeerd kunnen worden.

Een standaard is zowel voor de overheid als voor de beroepsgroep zelf een belangrijk instrument voor de bewaking van de kwaliteit van de zorg. Effectiviteit en efficiëntie zullen verbeteren. Organisaties en professionals kunnen beargumen-